

σάν εικόνα τῆς ζωῆς πού ποιιάζεται κοινω-
σμένη ἀπό τὸ σύντομο δρόμο τῆς, σάν βστα-
το δείγμα τῆς ἐπίγειας ὁμορφιάς.

★

Ὡ νέοι συμμαθητῆδες! μάθετε τὴν ἐπι-
στήμη καὶ τὴν ἀρετὴ δίχως νὰ ὑπερφηρανεύ-
σθε, καὶ δὲν θὰ ὑπερφηρανευθῆτε ἂν ἀληθινὰ
μάθετε τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν ἀρετὴ· ἀλλὰ
μὴ παραχαμηλώσετε ποτὲ τὴν κεφαλή, γιὰ-
τί θὰ βρεθοῦν πολλὰ ἄτιμα καὶ ἄχρητα χέρια
ἔτοιμα νὰ σᾶς τὴν πλακώσουν. Ἄν πάλι τοι-
μῆσουν οἱ ἄνθρωποι νὰ σᾶς ὕβρισουν, γιὰ νὰ
σκεπάσουν τοὺς πολλοὺς φόβους οἱ ὁποῖοι
φωλιάζουν μὲς στὴν ψυχὴ τους, τότε, ναί,
σηκώσετε τὴν κεφαλή μὲ ὅλη τὴ δύναμη πῆ-
χει, καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι θὰ πέση εὐθὺς ἐκείνη ἡ
αὐθάδεια, ἐπειδὴ εἶναι μικροψύχη αὐθάδεια.

★

Πρόσεξε τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπο ὅταν
μιλά. Πιάσε τον σὲ κανένα πέρασμα πού κά-
νει ἀπὸ τὴ μιὰ πρόταση στὴν ἄλλη γιὰ νὰ
φτάση στὸ σκοπὸ του, καὶ πές του: Πρόσε-
ξε, ἄνθρωπε, πέρασε ἀπὸ ἐδῶ καὶ πῆγε ἐ-
κεῖ (πράγματα πού φαίνονται παρόμοια),
καὶ τόκαιεσ αὐτὸ γιὰτί σοὺ τὸ ὑπαγόρευε ἡ
λογικὴ. Ἐγὼ τώρα θὰ σοὺ δεῖξω πὼς κάνει
τὸ ἴδιο κ' ἡ λυρική ποίηση, κ' ἄλλο δὲν κά-
νει παρὰ νὰ μιμῆται τὴ λογικὴ μερικῶν ἔξυ-
πνων ἀνθρώπων στοὺς συλλογισμοὺς των,
ἄλλο δὲν κάνει, λέω, παρὰ νὰ τοὺς μιμῆται,
κάνοντας πῶς τοιμῆρη τὴν ἐξωτερικὴ διατύ-
πωση τῆς ὁμιλίας των.

★

... .. κανένα ἀπὸ τὰ ἔξοχα πνεύματα, πού
πῆραν περισσότερο ἀπὸ τὸ θεϊκὸ γῶς πού δια-
περνᾷ θαυμαστὰ πέρα ὡς πέρα ὅλη τὴν πλά-
ση ...

★

Ὅταν ἓνα ἔθνος δὲν εἶναι ἀκόμα πολιτι-
σμένο, καὶ εἶναι ξένο πρὸς τὴν τέχνη, ὁ ποιη-
τῆς, πού δὲν εἶναι μεγάλος, θὰ περῆση δι-
χως κόπο γιὰ τέτοιος, ἂν ἡ φύση δὲν τοῦ
στάθηκε πέρα γιὰ πέρα μητριὰ.

★

Καὶ στριμώχνει σὲ λίγο χῶρο πολλὴς μου
φῆς, ὄχι ὅπως κάνει ὁ Ὀμηρεὺς, ἀλλὰ ὅπως
κάνει ὁ Δάντης, καὶ ἡ τεχνικὴ αὐτὴ ἀνίσως
δλάφτει τὸ ἔπος, ὅπου ὑπάρχει ἀφήγησι, δι-
φρελεὶ τὴ λυρική ποίηση, ὅπου τραγουδᾷ κα-
νεὶς συνεπαρμένος ἀπὸ δυνατὴ ἔμπνευση πού
αὐτὴ δὲν ἔχει καιρὸ γιὰ χάσιμο.

★

ὁ ποιητῆς ἀπ' τὸ φίλο - μετάφραση

Ἐχει δξότατη κ' ὀρυκτικὴ δύναμι αἰσθη-
σης καὶ φαντασίας, μὲ τὴν ὁποία καρφώνεται
στὴ μνήμη του τὸ ἀντικείμενο πού ἀπειλεῖται,

Στὴν ποίησιν ἄρας, ἄποι ἐκτὶ ἀποζητοῦμαι
ν' ἀδράξωμι μὲ τοιαύτους ἀντικειμενοὺς τῆς
ἀλλοθειας, πρῶτοντα μασσοὺ ὅτι εἶναι γνήσια,
ἴσται νὰ μείνι στο γὰρ τοῦ ἄλλου ἀντικειμε-
νοῦ (καὶ τοῦτο ἔργατος ἀποζητοῦμαι). νὰ τὴν
πλατύνωμι καὶ νὰ τὴν ζωντανέωμι μὲ κα-
τάλληλες μορφῆς καὶ ὅσα θὰ τὴ φαντασῶμαι,
νὰ ἔχωμι τὴν καρδια ὁμοιωσὴν στίς ἐντάσει-
σας ἁλ' ὅλα αὐτὰ ἔπον τοῦτο θὰ τὴ αἰσθη-
μα), καὶ ὅσπερ μὲ τὰ ἔργα καὶ μεταγγίσεις
ὅλα τοῦτα στὸν ἄλλον — ἡ μίμησις εἶναι κα-
τὶ τὸ ἀκατόρθωτο.

★

Γιατί ὅτε ἡ τέρχιστησὴ σου νιωθῶνι ἡ
κίνοι ὅταν δημιουργῶσι τὰ ἀριστοτεχνήματα
τῆς τέχνης, ὅτε κ' ἡ ἄλλη ἀπὸ τὸν ἴσται
τῶν ἔξων δὲν μασσοὶ νὰ ἀνομοιωσῆ τέρχιστῆ
αὐτὴ ἰδῶ φαντασῶμαι ὅσο ἀπέκται τὸ πῶς δε-
λῶ σὲ κίποιον μετασσομὸ τῶν ἀντικειμε-
των, ὅσα γίνονται ἀντεξῆ.

★

Εἶδα τὴν τέρχιστῆν νὰ ποιῶνι τὴ μορφὴ τῆς
φρονιμάδας σὲ πᾶσι μέσοι, στίσι ἄρσοις,
στίσι ἄρσοις, στίσι ἀνομοιωσῆμα, στίσι παλά-
τια, στίσι κολύβες, καὶ τὴν ἀνομοιωσῆμα νὰ
καμαρῶνι καὶ τὴν ἀνομοιωσῆμα νὰ τὴν περιγ-
λοῦν καὶ τὴν πᾶσι νὰ τὴν φαντασῶμαι καὶ τὸν
πλοῦτο νὰ τὸν ἀνομοιωσῆμα, εἶδα τὸ ἀνομοιω-
σῆμα καὶ τὴν ἀνομοιωσῆμα σὲ τὴν φαντασῆμα,
καὶ ἔβαλα τίς φωνῆς. Εἶδα τὰ τέρχιστῆμα ἰ-
ἀνομοιωσῆμα γοαμῆματα νὰ μὴ ἀνομοιωσῆμα ἡ-
ποι' ἄλλο στίσι ἀνομοιωσῆμα πᾶσι ν' ἀλλο-
ξων ἀντικειμενο σὲ πᾶσι τῶν, καὶ ὅσπερ
σὲ νὰ τὰ τέρχιστῆμα οἱ λόγοι μὲ μωρολογίαις,
μὲ ἀνομοιωσῆμα καὶ μὲ τίς αἰῶνες ἔχρητες.
Καὶ παντοῦ μιὰ τέρχιστῆ, ἓνα ἀνομοιωσῆμα, μὲ
φασαρία, ἓνα κίποι, μὲ φηγομάρα πού σο-
στίζωνι τὰ μινὰ ἀνομοιωσῆμα κᾶθιτι καὶ τὸ
ἀλλοιωσῆμα. Καίτιτι τὸν ἴσται, τὸν ἴσται
τὸ ἀνομοιωσῆμα τῆς τέρχιστῆ, καὶ ὅσπερ στίσι
φηγομάρα πού ἀνομοιωσῆμα πᾶσι στίσι ἀ-
νομοιωσῆμα πολιτείας καὶ στίσι ἔσρημας, ἔλα-
γα πῶς ἴταν ἡ εἰκόνα τῆς ἀγίας. Ἐκτε-
φῆμας ὅπως τὴ θέλησε ὁ Θεὸς. Καὶ εἶδα — μὲ
μοῦ ἀποκίπει ἡ φωνὴ γιὰ νὰ ζωντανῶ τὸ ἴ-
σα εἶδα. Ἐνα μόνον σοὺ λέω, πῶς ὅλα ὅσα
εἶδα, καὶ ἡ κίποι μου καὶ οἱ φωνῆς πού ἔ-
βαλα, ἔσρησαν μὲ ὅσ' ἀνομοιωσῆμα τὴ φηγο-
μα μὲ κατὰ τέρχιστῆ.

(Διονυσίου Σολωμοῦ "Ἀπαντῶν - 2. Β'
Ἰταλικὰ. Μετάφρασι, Λέου Πολίτη μὲ
συνεργασίαν Γ. Ν. Πολίτη, Ἰαννῆρος 1960).

τὸ ὁποῖο διακίπει καὶ ζωντανῶνεται ἀμέσως,
μπαίνοντας στὴν πόσις του καὶ ἀλλομοιω-
σῆμα. χωρὶς νὰ τὸ ἀνομοιωσῆμα, τὸ ἀλλομοιωσῆμα,

πού μπαίνει μέσα του φυσικά σέ μορφή συνολικής ιδέας.

★

Θά μπορούσε κανείς νά πη ὅτι τὸ συναίσθημα εἶναι σ' αὐτὸν τὸ δλοκληρωτικὸ ἀντικείμενο πού μιλεῖ στὸ πνεῦμα του.

Χάρι σὲ μία ρυθμικὴ - ἀρμονικὴ κατάσταση τοῦ νοῦ του, τὸ ἄληθινὸ ἐκδηλώνεται σ' αὐτὸν ξαφνικῶς κατὰ τὴ σύλληψι μὲ σημεῖα ἐντελῶς ἀνάλογα μὲ τὴ φύσι τοῦ ἀντικειμένου πού κοιτάζει, σάν μέρη πού συμπληρώνουν τὸ ὅλο. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, ἀντικείμενο καὶ λέξι καὶ ιδέα σχηματίζονται σ' αὐτὸν μιά τέλεια τριάδα ἀρμονικῆ, ταυτόχρονη καὶ ἀδιαχώριστη.

★

Στὴν τελειότητα τῶν ζωτικῶν του ὀργάνων αὐτὸς βλέπει τὴ φύση τῆς φωνῆς του, πού εἶναι ἀρμονικῆ, εὐλύγιστη, ἐκφραστικῆ, κατάλληλη γὰ τὸν ἐμπνεύσι καὶ ἔτοιμη γὰ δώση ἠχηρότητα στὸ στίχο. Γιὰ τοῦτο, ἀπὸ ἔνστικτο, δημιουργεῖ τοὺς περισσότερους ἀπ' αὐτοὺς μὲ τραγοῦδι, αὐτοσχεδιάζοντας μελωδίες στὶς ὁποῖες ἀκούγεται ἀληθινὴ ἐκφρασι τῆς ποιητικῆς σύλληψης, καταστρωμένη ἀπὸ ἓνα μουσικὸ πνεῦμα.

★

Βλέποντάς τον πολλὰ φορὲς νὰ δημιουργῆ μὲ τέτοιο τρόπο, κατάλαβα ὅτι σχημάτιζε τὴν ποιητικὴ ἀρμονία μὲ τὸ συνδυασμὸ τῶν ἤχων πού μουρμούριζε, μεταχειριζόμενος μίαν θανιαστικὴ καὶ ἀρμονικώτατη ποικιλία ἀπὸ μεταπτώσεις, ἀπὸ τὸ μουρμούρισμα τῶν ὁποῶν ἔβγαιναν λόγια ἀπλούστατα, τὰ μόνυ κατάλληλα γιὰ νὰ ἐκφάσουν τὸ ρυθμὸ, τὴν ιδέα καὶ τὴν ἀρμονία τοῦ στίχου.

★

(...) Ὁ τύπος τῶν φανταστικῶν του πλασματικῶν εἶναι πρωτοτυπία, δάθος, ἀπλότητα καὶ ρομαντισμός.

★

Εἶναι πάντα εὐθύς στὴν πνευματικὴ του κατεύθυνσι.

★

Ὅταν δημιουργεῖ ἐφευρίσκει καὶ δὲν μιμεῖται.

★

Ὅσο περισσότερο εἶναι πρωτότυπος στὴ δημιουργία του, τόσο περισσότερο ἀργεῖ νὰ τὸ ἀντιληφθῆ, γιατί ζωηρότερη διατηρεῖται στὸ πνευμὰ του ἡ ἀποτύπωσι τῆς ιδέας, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν μπορεί νὰ μακρύνῃ παρά μονάχα ὅταν αὐτὴ ἀρχίξῃ νὰ λιγοστεύῃ.

★

Πολλὰ φορὲς μοῦ εἶπε ὁ ἴδιος ὅτι δημοσιοποίησεν ποίησι ἀπὸ μουσικὴ διαισθήσι. Εἶμαι βεβαιότατος γι' αὐτό, καὶ

πιστεῖω μάλιστα ὅτι οἱ πῶ πρωτότυπος καὶ ἀφηρημένως μεγάλης ποιητικῆς του συνθέσεις πού ὁ ἴδιος βεβαιώνει ὅτι τοῦ παρουσιάσθηκαν χωρὶς καμμιά ἐπιστημονικὴ προετοιμασία τοῦ ἦσαν ἀπὸ τέτοιες διαισθήσεις, μὲ τίς ὁποῖες ἐμφανίζει μερικὰ κέντρα τέχνης πῶ μυστηριώδη σ' αὐτὸν, ὅπου μὲ ὁρμὴ ἀνεβαίνει, διώχνοντας ξαφνικὰ τὰ ἀρμονικὰ σύνολα, γιατί τὸ ἓνα εἶναι ἀχώριστο ἀπὸ τὸ ἄλλο.

★

Μέσα στὶς ὑπέροχες τάσεις τῆς φαντασίας εἶναι μιά πού θά μπορούσε νὰ γενῆ μέσα του νοσηρῆ: ἡ τάσι νὰ φαντάζεται ὁποιοδήποτε φυσικὸ κακό, πού θά ἔφτανε νὰ πραγματοποιήσῃ στὸν ἑαυτὸ του ἐπιμένοντας σ' αὐτὴ.

★

Χάρι σὲ μία τελείως ἐσωτερικὴ συναισθηματικὴ δραματικὴ ἐκφρασι εἶναι ἱκανὸς νὰ βλέπῃ τὸ μέλλον.

★

(...) Συχνὰ εἶναι ἀσυνεπὴς στὶς ἐπιθυμίες του, ἐνάντιι στὶς ὁποῖες ἀισθάνεται ἔαφρον νὰ δημιουργοῦνται ἄλλες ἀντίθετες στὶς πρώτες (...).

★

Εἶναι ἱκανὸς νὰ μεταπέσῃ ἀπὸ τὴ φυσιολογικὴ κατάστασι ἀπὸ τὴν ὁποία πάντα ξεκινᾷ, ὅταν διαισθάνεται ἢ ἐμπνέεται, στὴν ἐντελῶς ἀφηρημένη, καὶ ἀπ' αὐτὴ σ' ἐκείνη χωρὶς καμμιά προσπάθεια. Καὶ ὅσο περισσότερο χώνεται μέσα στὴ διαίσθησι, τόσο περισσότερο ἐλεύθερος ἔχει τίς ἀισθήσεις του γιὰ νὰ ξεχωρίξῃ ὁποιοδήποτε ἀντικείμενο.

★

Χάρι στὶς θανιαστικὰς δυνάμεις του, εἶναι ἱκανὸς νὰ διατηρῆ τὸ φυσικὸ του. Γιὰ τοῦτο θάναι πάντα παιδί στὴν ἀγνότητι τοῦ ἐνστικτοῦ, γένος στὶς ὀργανικὰς μορφὰς, στὴν ἐνέργεια τῶν δυνάμεων τῆς καρδιάς καὶ τοῦ νοῦ καὶ γέρος στὴ φρόνησι καὶ σκέψης.

★

Δὲν θέλει νὰ ὑποφέρει μικροενοχλήσεις, μολαταῦτα ὑποτάσσεται στὶς μεγαλύτερες σφρορὲς πού θά μπορούσαν νὰ τὸν βροῦν. Εἶναι ἔτοιμος ὁποτεδήποτε νὰ ἀισθανθῆ τὸ θάνατο τοῦ κορμοῦ σάν ζωὴ τοῦ πνεύματος, μαντεύοντας τὸν ὠραῖο κόσμο πού τὸν περιμένει καὶ στὸν ὁποῖο συχνότατα στρέφει μυστικὰ τὴ σκέψι καὶ τὴν ἀγάπη, γιατί οἱ πῶ θαθεῖς διαισθήσεις του, πού ταιριάζουν στὴ φύσι τοῦ πνεύματός του, εἶναι στὴν αἰωνιότητα καὶ στὸ ἄπειρο.

★

Εἶναι γεννημένος γιὰ νὰ ζῆ μακρὰ ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ σχεδὸν μὲ τὸν ἑαυτὸ του, ἢ

μέ τα παιδιά, μολονότι αγαπή τόν άνθρωπο
κι' αισθάνεται ζωηρά τήν ἐπιθυμία νά τοῦ
φανῆ χρήσιμος .

★

Ζῶντας μόνος του ὅσο περισσότερο τοῦ εἶ-
ναι δυνατό, μπορεί νά διατηρή ἄθικτα τὸ Ἔν-
στικτό του, τὰ κυριώτερα ἀναστακτικὰ τοῦ ὁ-
ποίου εἶναι ἡ ἀγνότητι, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ
γαλήνη, ἡ φιλάνθρωπία, ἡ μεγαλοφυΐα κι'
ἡ δικαιοσύνη καὶ κάποια παιδικὴ ἀθωότητα,
κατάλληλη περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο γιὰ νά
τοῦ ἐξασφαλίσῃ τὴ γαλήνη.

★

Προωρισμένοι ἀπὸ τὸν ὄργανισμό του νά
δάνη διαρκῶς σὲ σύγκρουσι τὶς διανοητικῆς
του δυνάμεις, δημιουργώντας, τὶς αὐξάνει ὅ-
σο ἐμβαθύνει σ' αὐτές, μπαίνοντας ἔτσι σὲ κα-
τάστασι ὥστε νά τὶς αισθάνεται δυναμικά.

★

Ἄγαπά τὸν ἄνθρωπο ὅσο περισσότερο τὸν
δέλεται καὶ τὸν δημιουργεῖ μέσα' στο νοῦ του.

★

Ἄσα εἶπα παραπάνω γιὰ τὸ φίλο μου εἶ-
ναι ὅτι μπορείς ἐσύ τώρα νὰ ἰδῆς ἐκείνους
ποῦ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον πρέπει με-
ρὶ του ἓνα μέρος εἰς τὴ ζωή. Καντὶς ὅμως
δὲν θὰ μπορούσε νὰ περιγράψῃ οἱ εἶδη
κατὰ βάση τὴν ἀποστολικότητά του.
Ὅπως κι' ἐκείνος, ὁ ἴδιος, δὲν θὰ μπορούσε νὰ
γνωρίσῃ τὸν ἑαυτό του στὴν ἐντέλεια, γὰρ
στὶς διανοητικῆς του ἐνεργεῖας ἀναπτύσσων
πάντα νέες δυνάμεις καὶ γίνεται πάντα νῦν
στὸν ἑαυτό του.

(Διονυσίου Σολωμοῦ "Ἀποστολὴ Ποιήμα-
τα καὶ πεζά. Προλεγόμενα Μαρίνου Σο-
λοῦρου, ΟΕΣΒ. ἐν Ἀθήναις 1957).

ΠΩΣ ΒΛΕΠΟΥΜΕ ΤΟ ΣΟΛΩΜΟ ΣΗΜΕΡΑ

ΡΕΝΟΣ ΗΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Ὁ Σολωμός εἶναι ὁ κορυφαῖος τῆς Ποίησης καὶ τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτε-
χνίας γενικώτερα. Μελέτη τῆς Λογοτεχνίας μας πού δὲν ξεκινᾷ ἀπ' αὐτόν καὶ δὲν
ξαναγυρνᾷ χίλιες φορές σ' αὐτόν, σάν πηγὴ, πρῶτη καὶ πρωτογενέστερη τῆς Ποίη-
σης καὶ τῆς Γλώσσας μας (καὶ μόνοι), δὲ θὰ μπορούσα, ὁμιλοῦν, νὰ τὴν καταλά-
βω. Οἱ ἀνοήσιες, καὶ τοῦ Βάρναλη καὶ ἄλλων, κατὰ Σολωμοῦ καί, ἐπειδὴ κάποιοι
τὸν προβάλλαν σάν παντιέρα κι' ἐκείνοι θέλαν ἄλλη παντιέρα, δὲν ἔχουν θέση, σὲ σω-
στὴ μελέτη. Μὰ κι' οἱ ἐπιμονές τοῦ Ἀποστολάκη, ἀκόμη καὶ τὴ μέτρια τοῦ Σολωμοῦ,
πού ντὲ καὶ καλὰ «ἐπρεπε» κι' αὐτὰ νὰ τὰ δγάλη, «μεγάλα», δὲν ὀφθαλμοφανῶς κανένα.

«Ὁ Σολωμός σὴ με ρα»... Δὲν πολυκαταλαβαίνω τὸ ἐρωτησιὸν σας.

Τὶ «σήμερα», τί «χτές», τί «αὔριο»... Καὶ τί ἐνδιαφέρει, λ.χ., τὴ σωστὴ με-
λέτη καὶ ἀντίκρισμα τῶν δημιουργιῶν μιᾶς Λογοτεχνίας, τὸ ἔν τι ὅποιοι, ὅποιας πε-
ριόδου, «δλέπουν» ἔτσι ἢ «δλέπουν ἄλλιως»... Νὰ πού τὸν Πίνδαρο, ἔς ποῦμι,
ποιοὶ καὶ πῶς τάχα τὸν «δλέπουν», «σήμερα», σὲν Τόσο πού μιᾶν τὴν ἴδια
γλώσσα;... «Ἐ, καί; Ἄλλὰζει ὁ Πίνδαρος;...

ἌΟχι τέτοια, ὄχι τέτοια!